

ART I AGROECOLOGIA A L'HORTA DE VALÈNCIA

**AGROECOLOGIA
UNIVERSITAT**

**COLECTIVO VIRIDIAN
UNIVERSITAT POLITÈCNICA DE VALÈNCIA**

01. CONTEXTOS

- (P.5) **Agroversitat, un laboratori d'art.**
Agroecologia i pedagogies crítiques
- (P.13) **Sabers en diàleg: la Cátedra Tierra Ciudadana**
- (P.19) **Agroversitat. Primera fase (2022)**
 - (P.25) **Col·laboracions**
 - (P.28) **Agraïments**

02. SÒLS VIUS

- (P.32) **Agroversitat. Segona fase (2023)**
L'Alter de Vorasenda: Un espai d'experimentació a l'Horta Nord
- (P.38) **Compostar pràctiques i coneixements: reflexions entorn de la construcció col·lectiva d'un vàter sec**
- (P.44) **Cultivar la vida. Pràctiques agroecològiques a l'horta valenciana**
- (P.50) **Converses entorn del sòl, un microcosmos essencial i vulnerable**

03. CONSERVACIÓ DINÀMICA

- (P.55) **SIPAM: un important reconeixement internacional per a l'ecosistema de l'horta**
- (P.63) **Horta i futur: estratègies de dinamització d'un patrimoni comú**
- (P.71) **L'aigua que alimenta el regadiu històric de l'Horta**

04. CONTRA EL MALBARATAMENT

- (P.77) **La lluita contra el malbaratament alimentari**
 - (P.84) **Cap a una fermentació social**
- (P.91) **Tercera trobada: La collita col·lectiva**

05. TRADUCCIONS

- (P.101) **Traducciones al castellano**
- (P.127) **English translations**

06. SISTEMA AGRARI TRADICIONAL PERIURBÀ

01

CONTEXTOS

En la nostra cultura hem après des de la infància a diferenciar les entitats individuals: una planta, una persona, un gos. Des del punt de vista del sòl la idea d'individualitat no se sosté. En ell hi ha tants éssers i microorganismes interdependents que no podem separar-los un a un, sinó que hem d'entendre que es tracta d'un únic ens viu.

— Carles Pons

Agroversitat, un laboratori d'art. Agroecologia i pedagogies crítiques

Estela López de Frutos i Chiara Sgaramella
Col·lectiu Viridian

Agroversitat és una proposta experimental de llarg recorregut que busca activar processos artísticopedagògics col·lectius i intergeneracionals relacionats amb temàtiques com són els usos de la terra, l'agroecologia i la crisi ecosocial. Sorgeix en l'ecosistema de l'Horta valenciana, amb la intenció de visibilitzar i valorar-ne els sabers situats històricament marginats enfront de la cultura urbana i desenvolupista. Així mateix, la iniciativa pretén contribuir a descentralitzar la pràctica artística i reivindicar l'entorn rural com a *locus* de producció cultural i creativitat. Mitjançant un enfocament de tipus processual, la proposta se centra en el cultiu de processos d'escolta, construcció i difusió de coneixements. El projecte sorgeix de fet de la col·laboració pluriennal amb diferents agents locals, que busquen així arrelar la pràctica artística al territori i generar xarxes de cooperació a llarg termini. Entre els principals objectius d'aquesta iniciativa destaca la intenció de generar espais de trobada transdisciplinària que permeten posar en relació diferents perspectives sobre la crisi ecosocial, que integren llauradors/res, investigadors/res, artistes, estudiants, etc., i que oferisca la possibilitat de compartir reflexions, bones pràctiques, visions de futur, etc.

Els sabers empírics relacionats amb l'ecosistema agro cultural de l'Horta valenciana han sigut recentment reconeguts com a patrimoni agrícola mundial.¹ No obstant això, sobretot a partir de la segona meitat del segle XX, han quedat quasi totalment marginats del discurs economicocultural dominant marcat pel desenvolupisme, l'agricultura industrial i l'especulació capitalista. Tanmateix, gràcies a la labor de diferents col·lectius i moviments ciutadans, l'horta ha representat un dels focus de resistència i defensa democràtica del patrimoni històric

1 FAO (2019). Sistema de Regadío Histórico de l'Horta de València. Sistemas Importantes del Patrimonio Agrícola Mundial (SIPAM). 2019. Disponible a: <https://www.fao.org/giahs/giahsaroundtheworld/designated-sites/europe-and-central-asia/historical-waterscape-of-li-horta-de-valencia/es/>.

i socioambiental de València.² Les pràctiques de gestió del territori i dels seus béns comuns, la biodiversitat cultivada o l'organització del treball -entre altres aspectes- són el resultat de la sedimentació d'experiències al llarg de molts segles i contenen valuosos coneixements que poden funcionar com a peces clau enfront de problemàtiques de plena actualitat com ara el pic petroler, l'emergència climàtica o la desaparició d'espècies.

Agroversitat ha iniciat i acompanyat processos artístics i pedagògics intergeneracionals basats en valors de cura de les relacions humanes i del món més que humà, des de la consciència de la nostra condició d'interdependència i ecodependència.³ El projecte aposta, a més, per la continuïtat i les temporalitats dilatades en els processos culturals,⁴ amb l'objectiu d'aprofundir en l'anàlisi de les complexes problemàtiques abordades, i d'articular, mitjançant la labor creativa comuna, respostes significatives enfront dels reptes ecosocials del territori de referència.

Agroversitat es va iniciar el 2022 amb el suport del Consorci de Museus de la Comunitat Valenciana a través de la convocatòria COS-SOS, Comunitats de Sabers Subalterns. Al llarg de l'any 2023 se n'ha desenvolupat la segona fase en el context del programa de Residència d'Artista de la Universitat Politècnica de València i en diàleg amb la Càtedra Tierra Ciudadana. La investigació col·lectiva ha versat sobre els interrogants següents: Quins imaginaris alternatius podem crear per a la vida a ciutat en un context de crisi climàtica i social? Com podem generar uns processos significatius d'intercanvi entre la investigació universitària i el context social en què s'inserix? De quina manera podem construir col·lectivament altres pràctiques i sabers lligats a la terra i a la gestió justa i sostenible dels recursos ambientals? Quines estratègies artístiques poden afavorir els processos d'intercanvi i aprenentatge intergeneracional? En quina mesura pot la pràctica artística contribuir a la protecció dels sòls i dels béns comuns? Quin és el paper de la imaginació en la transició cap a un model social més respectuós de les necessitats humanes i dels ecosistemes?

- 2 DOLÇ, C. (2021). *Del Saler al Túria. Els primers moviments ciutadans que van dissenyar València*. Pruna Llibres / Inst. El Magnànim; GIOBELLINA, B. (2014). Los movimientos sociales sí diseñan el territorio. Proceso de auto-organización en el área metropolitana de Valencia. *Irrigation, Society and Landscape*. Tribute to Tom F. Glick. Universitat Politècnica de València, p. 988-1012.
- 3 HERRERO, Y. (2018) Sujetos arraigados en la tierra y en los cuerpos. Hacia una antropología que reconozca los límites y la vulnerabilidad. En Santiago Muiño, E. et al. (ed.) *Petróleo*. Arcadia, p. 78-112.
- 4 HARAWAY, D. J. (2016). *Staying with the Trouble. Making Kin in the Chthulucene*. Duke University Press.

Des del punt de vista metodològic, la iniciativa adopta una perspectiva interdisciplinària que busca activar processos d'intercanvi, col·laboració i transformació dels agents implicats. Hem treballat així a partir d'un enfocament *context specific*, que pren l'horta valenciana com un lloc de producció de coneixement. La dilatada trajectòria dels col·lectius i entitats implicats en el projecte ha proporcionat una sòlida base per al treball comú. La creació d'espais de reflexió i aprenentatge col·lectiu s'ha dut a terme des d'un enfocament centrat en la creació col·laborativa⁵ per a arreplegar les motivacions i capacitats dels agents participants. El nostre paper ha sigut afavorir aquests espais d'intercanvi mitjançant diferents estratègies artístiques i dinàmiques d'interacció horitzontal amb base en l'aprenentatge dialògic, cooperatiu i basat en el lloc molt present en les pedagogies crítiques.⁶ Així mateix, per a contribuir a equilibrar l'èmfasi excessiu en el pensament racional present en els contextos d'investigació i formació, hem posat l'accent en les dimensions afectives dels processos d'aprenentatge donant-nos suport en el concepte *sentipensar* popularitzat per l'antropòleg colombià Arturo Escobar.⁷ Així mateix, hem tractat d'incorporar una sensibilitat ecofeminista,⁸ així com una perspectiva més que humana en els processos d'aproximació i cura dels ecosistemes i de les xarxes de mutu suport que ens sostenen.⁹

Les activitats proposades, de caràcter obert i gratuït, responen a la voluntat de fomentar una visió més horitzontal i democràtica de la producció cultural. S'han articulats en trobades periòdiques que han tingut lloc en diversos espais de l'horta valenciana. Les diferents sessions s'han documentat mitjançant fotografia, dibuix o escriptura, que ha tractat d'emprar mètodes no invasius que pogueren interrompre o dificultar el procés de diàleg i treball. Els resultats d'aquesta investigació col·lectiva s'han presentat públicament en l'exposició final del projecte inaugurada a l'octubre de 2023 al Centre del Carme de Cultura Contemporània (València).

La present publicació documenta els processos artísticopedagògics realitzats que incorpora algunes de les reflexions col·lectives que han sorgit al costat de les veus d'uns quants dels col·laboradors i

- 5 JOHN-STEINER, V. (2000). *Creative Collaboration*. Oxford University Press.
- 6 FREIRE, P. (2009). *La educación como práctica de la libertad*. Siglo XXI Editores; GIROUX, H. (2013) La Pedagogía crítica en tiempos oscuros. *Praxis Educativa*. Vol. XVII, núm. 1-2, p. 13-26.
- 7 ESCOBAR, A. (2014). *Sentipensar con la tierra: nuevas lecturas sobre desarrollo, territorio y diferencia*. Universidad Autónoma Latinoamericana.
- 8 PULEO, A. H. (2011). *Ecofeminismo para otro mundo posible*. Ediciones Cátedra.
- 9 PUIG DE LA BELLACASA, M. (2017). *Matters of Care. Speculative Ethics in More than Human Worlds*, University of Minnesota Press; TSING, A. (2015). *The Mushroom at the End of the World. On the Possibility of Life in Capitalist Ruins*. Princeton University Press.

col·laboradores implicats. L'hem organitzada en xicotets quadernets independents amb la idea d'aglutinar físicament les iniciatives i temàtiques que s'abordaren en cada seminari. Busquem així articular algunes de les qüestions treballades amb la idea que la publicació pugui ser útil també en altres contextos. Si bé cada lloc té característiques i problemàtiques específiques, hi ha molts elements comuns que ens poden servir d'inspiració. Un dels més importants és, per exemple, la urgència de construir comunitats conscients de la situació d'emergència climàtica en què ens trobem, que puguin generar xarxes de suport i erigir-se com a agents actius del canvi social. Tant de bo algunes de les estratègies que hem assajat ací puguin replicar-se, transformar-se i adaptar-se a altres comunitats que també estiguen caminant cap a aquesta autoconstrucció col·lectiva¹⁰ que tant necessitem.

10 RIECHMANN, J. (2015). Autoconstrucción. La transformación cultural que necesitamos. Ediciones Cátedra.

Primera fase del projecte *Agroversitat*. Taller amb Carles Pons (Bosque Madre).
L'Alter de Vorasenda (Carpesa, 2022). Fotografies: Carla Rangel i Col·lectiu Viridian.

Primera fase del projecte *Agroversitat*. Taller amb Carles Pons (Bosque Madre).
L'Alter de Vorasenda (Carpesa, 2022). Fotografies: Carla Rangel i Col·lectiu Viridian.

Primera fase del projecte *Agroversitat*. Taller amb Carles Pons (Bosque Madre).
L'Alter de Vorasenda (Carpesa, 2022). Fotografies: Carla Rangel i Col·lectiu Viridian.

Primera fase del projecte Agroversitat. Intercanvi a partir del diàleg amb Hadriana Casla (El cubo verde) i la projecció del documental *Red Difusa*. Visita a L'Alter de Vorasenda amb Xavier Luján (Carpesa, 2022). Fotografies: Col·lectiu Viridian.

Sabers en diàleg: la Cátedra Tierra Ciudadana

La Cátedra Tierra Ciudadana (CTC), adscrita al Departament d'Economia i Ciències Socials de la Universitat Politècnica de València, naix el 2011 com un espai multidisciplinari d'investigació, reflexió crítica, intercanvi, divulgació i formació en els àmbits de ciències agronòmiques i socials. Constituïm un espai obert, on fomentar la participació, amb l'ànim de conscienciar i reflexionar sobre la importància de la universitat en la societat.

La Cátedra Tierra Ciudadana, amb el suport de la Regidoria d'Agricultura, Alimentació i Horta de l'Ajuntament de València, planteja les seues línies estratègiques atenent diferents àmbits amb la finalitat de contribuir al desenvolupament d'un sistema agroalimentari sostenible i inclusiu. Aquests àmbits són Alimentació i Ciutat (polítiques i governança agroalimentàries), Pesca Artesanal (posada en valor econòmic, social, cultural i ambiental de la pesca artesanal), Aprofitament Alimentari (enfocament multidimensional que abasta els àmbits legislatiu, d'investigació, tecnològic i de sensibilització) i el FWChallenge, desafiament Universitari anual que, amb nous enfocaments d'aprenentatge i projectes innovadors, forma i compromet la comunitat universitària en temàtiques específiques de l'alimentació sostenible.

L'activitat de la Cátedra Tierra Ciudadana es dissenya per a contribuir a diferents objectius:

- Entendre les transformacions que defineixen els nous paradigmes del segle XXI.
- Contribuir a una nova forma de governança ciutadana que supere els esquemes ideològics actuals.
- Formar una ciutadania que pense la gestió del Bé Comú més enllà de l'òptica del mercat.
- Facilitar la comprensió de les relacions que hi ha en les nostres vides i les de les altres persones.
- Desenvolupar capacitats en els actors socials per a fer front als canvis inherents a la globalització i ajudar-los a presentar propostes d'acció local.
- Promoure el diàleg i equilibri entre els nivells locals, regionals i internacionals i articular les formacions entre allò local i allò global.

Els diferents projectes que implementem, en col·laboració amb actors clau del sector agroalimentari, promouen línies d'investigació, diàleg de sabers que ressalten idees, anàlisis, reflexions i debats sobre diferents problemàtiques i incideixen en la formació formal a través de la participació en la docència d'assignatures i màsters. Coordinem treballs finals de carrera, tesines finals de màster i pràctiques d'empresa en l'àmbit temàtic i institucional agroalimentari.

Destaquem la coordinació del procés de candidatura perquè l'Organització de les Nacions Unides per a l'Alimentació i l'Agricultura (FAO) atorgara al novembre de 2019 la distinció com un Sistema Important de Patrimoni Agrícola Mundial (SIPAM) a l'Horta de València i el seu Regadiu Històric. Aquest reconeixement reivindica no solament la xarxa de reg que s'estén per la zona agrícola periurbana de la ciutat de València, sinó també un sistema sostenible, viu i en evolució, ric en biodiversitat, desenvolupat a través de l'adaptació mútua d'una comunitat amb les seues tradicions i cultures i del territori. La xarxa de sèquies i la gestió tradicional de l'aigua han contribuït històricament a estabilitzar el subministrament i l'ús d'aigua, com a sistema tradicional que s'adapta a les noves tendències de desenvolupament sostenible.

Al llarg d'aquest any 2023 la Càtedra Tierra Ciudadana, en l'àmbit del programa Artistes en Residència UPV, promogut pel Vicerectorat d'Art, Ciència, Tecnologia i Societat de la Universitat Politècnica de València, ha col·laborat amb el col·lectiu Viridian format per Estela López i Chiara Sgaramella, el projecte del qual *Agroversitat* reflecteix els àmbits temàtics esmentats des d'una perspectiva artística, que amplia aquest espai d'investigació, reflexió crítica, intercanvi i divulgació en constant evolució.

Primera fase del projecte *Agroversitat*. Intercanvi a partir del diàleg amb Hadriana Casla (El cubo verde) i la projecció del documental *Red Difusa*. Visita a L'Alter de Vorasenda amb Xavier Luján (Carpesa, 2022). Fotografies: Col·lectiu Viridian.

Primera fase del projecte *Agroversitat*. Taller de collage *Geografies de la Utopia* a partir del col·loqui amb Cristina Galiana (Col·lectiu Arterra) en la llibreria associativa La Repartidora (Benimaclet, 2022) Fotografia: Col·lectiu Viridian.

Primera fase del projecte *Agroversitat*. Visita als horts urbans col·lectius de l'Associació de Veïns i veïnes de Benimaclet, 2022. Fotografia: Col·lectiu Viridian.

Primera fase del projecte *Agroversitat*. Trobada amb Maria Montesino en la Fundació Limne i visita als horts col·lectius de L'Animeta amb Mayte Fornes (Quart de Poblet, 2022).
Fotografies: Col·lectiu Viridian.

Agroversitat. Primera fase (2022)

En la primera fase del projecte es van dur a terme sis trobades amb diferents formats. Aquestes primeres trobades foren molt experimentals, permeteren posar en marxa el projecte, assajar diferents formats i veure la resposta que anàvem rebent. En aquest compartir visions el més important va ser crear vincles amb algunes persones que s'interessaren per la iniciativa i que han resultat determinants per a algunes de les formalitzacions posteriors. El nostre punt de partida era realment molt obert amb l'esperança de poder escoltar les necessitats, els interessos i les inquietuds de les persones i els col·lectius que s'animaren a participar-hi.

La sessió inicial es realitzà a l'Alter de Vorasenda (Carpesa, València) el 2 d'octubre de 2022. Hi reflexionem sobre la importància d'un sòl viu de la mà de Xavier Luján, agricultor de Vorasenda, i Carles Pons, expert en permacultura. El format de taller experiencial va resultar idoni per a explorar de manera sensorial el lloc a través dels cinc sentits. Ens dividim per grups per a cercar alguns elements naturals que ens ajudarien a construir un perfil de sòl amb la idea de visualitzar-ne l'estructura. La col·laboració entre tots i totes les participants ens va permetre entendre la complexitat d'un sistema que s'estén des dels minerals de la roca profunda, fins als microorganismes i l'humus de la capa superficial. Vam comprendre a més que la visió extractivista del sòl com a suport inert és una construcció cultural recent al servei d'una agricultura industrial.

La segona trobada es va realitzar a la llibreria associativa La Repartidora el 5 de novembre de 2022. Ens acompanyà l'enginyera ambiental Cristina Galiana del Col·lectiu Arterra en un exercici d'imaginació col·lectiva per a cercar respostes a alguns reptes ecosocials actuals. Inspirant-nos en el número 44 de la revista *Soberanía Alimentaria*, construïm de manera col·lectiva una cartografia imaginària a través del llenguatge del *collage*. Elaborem d'aquesta manera un territori fèrtil per a projectar pors i desitjos en el desenvolupament futur de les lluites socials i la situació ambiental. Acabem la jornada visitant els horts col·lectius de l'Associació de Veïns i Veïnes de Benimaclet, un espai situat en antics terrenys d'horta periurbana expropiats per a l'expansió de la ciutat que quedaren abandonats després de la crisi de

2008. Actualment és un lloc en què conflueixen els interessos de les empreses adjudicatàries, els diversos models de ciutat que projecten diferents partits polítics i els desitjos dels mateixos veïns i veïnes que viuen al barri. La mobilització ciutadana ha anat creant ací des de llavors un espai d'horta amb gran efervescència cultural.

La tercera trobada la realitzem a la Fundació Limne, Centre d'Interpretació de la Natural de Quart de Poblet (València), el 20 de novembre de 2022. Hi explorem la relació entre ecofeminisme, agroecologia i ruralitat de la mà de María Montesino, sociòloga i productora agroecològica. Lluny d'idealitzacions pintoresques, la seua perspectiva ens ajudà a visualitzar el món rural com una realitat complexa travessada per múltiples construccions ideològiques i sistemes de poder. Vam veure a través de la seua experiència fins a quin punt els projectes de producció cultural poden obrir així espais molt preuats de trobada i reflexió en el qual desjerarquitzar el coneixement per a nodrir-se d'altres sabers més diversos. Acabem la jornada visitant els horts col·lectius de L'Animeta, un projecte veïnal que ha construït un espai agrícola autogestionat en què conflueixen l'agricultura ecològica i la producció cultural.

La quarta trobada va tenir lloc a l'Alter de Vorasenda (Carpesa, València) el 27 de novembre de 2022. Hi projectem el documental *Red difusa* i conversem amb la seua directora Hadriana Casla, artista i productora audiovisual. Aquest documental va ser elaborat de manera col·laborativa a través de múltiples entrevistes i enregistraments realitzats per diferents agents associats a la xarxa El Cubo Verde. Arreplega així una mirada polièdrica en què s'entrellacen diferents discursos sobre el món rural i la seua relació controvertida amb la ciutat. L'audiovisual va ser el punt de partida per a un intercanvi molt ric en què reflexionem sobre les visions de la natura i la ruralitat que es projecten des de l'àmbit urbà. Poguérem així entendre la importància de la perspectiva que ofereixen les persones que habiten el territori: llauradors i llauradores, xicotets productors, habitants i vilatans, etc.

La cinquena trobada es va realitzar també a l'Alter de Vorasenda el 18 de desembre de 2022. Es tractà d'un taller dissenyat específicament per a poder assistir en família. Hi experimentem amb tècniques senzilles i ecològiques d'estampació partint d'alguns xicotets fragments vegetals que arreplegàrem al lloc. Va ser un matí molt tranquil en què es va poder generar un espai d'aprenentatge i gaudi intergeneracional. Ens va servir per a reafirmar-nos en la importància de construir espais alternatius de temporalitat lenta en què posar en el centre els vincles de cura que ens conformen, com a estratègia de

resistència enfront de l'individualisme, el productivisme i l'acceleració tan pròpia del capitalisme neoliberal.

L'últim seminari de la primera fase el realitzem al Centre del Carme el 26 de febrer de 2023. En aquest taller tornem al centre urbà per a revisar juntes el resultat de les nostres trobades fins avui i realitzar una cartografia col·lectiva de la ciutat de València. La idea de "Sentipensar les noves ruralitats" ens va servir de punt de partida per a aprofundir en el nostre vincle personal amb diferents espais naturals urbans i periurbans. Va eixir a la llum la potencialitat de la proximitat a l'horta i la hibridació entre la ruralitat i la urbanitat que això suposa. També es va destacar la importància de l'activisme social en la protecció d'espais amenaçats per l'expansió de la ciutat. Prenem consciència així dels èxits d'aquelles lluites ciutadanes històriques gràcies a les quals avui podem gaudir del llit del riu Túria verd, i del Saler protegit i renaturalitzat, entre altres espais protegits.

En aquest procés arriplegarem aprenentatges importants que poguérem anar aplicant després. Alguns d'aquests estaven vinculats a la mateixa estructura dels seminaris. En lloc de saturar les trobades amb continguts i xarrades, decidim ampliar progressivament els temps per a la interacció, la reflexió i l'intercanvi. La creativitat col·lectiva no s'activa automàticament en ajuntar moltes persones, sinó que cal generar un context en què aquestes se senten còmodes i motivades per una causa comuna. De nou els aspectes afectius resultaven essencials. A partir d'aquesta primera sèrie de seminaris i de la retroalimentació positiva rebuda, sorgiren inquietuds i vincles que ens motivaren a iniciar una segona fase del projecte que ens permetera aprofundir en algunes de les qüestions obertes i donar continuïtat als processos iniciats.

Aquesta pàgina i l'anterior: Primera fase del projecte *Agroversitat*. Taller d'estampació ecològica per a famílies amb el Col·lectiu Viridian en L'Alter de Vorasenda (Carpesa, 2022).
Fotografies: Col·lectiu Viridian.

Col·laboracions

El projecte *Agroversitat* sorgeix de la col·laboració pluriennal amb diferents agents locals. Busca així arrelar la pràctica artística al territori i generar xarxes de suport a llarg termini. Concebem la pràctica creativa com un espai de diàleg entre sensibilitats, sabers i disciplines diferents.

Álvaro López

Es músic, multiinstrumentista i compositor. La seua recerca es desenvolupa al voltant dels punts d'encreuament entre el món clàssic, la tradició pròxima, les músiques extraeuropees i els imaginaris sonors més recents generats pels instruments electrònics. Compagina concerts i creació sonora amb la docència, en la qual continua buscant noves maneres de sensibilitzar i mostrar l'enorme diversitat i bellesa sonora a les noves generacions.

Anna Muñoz - Justicia Alimentària

www.justiciaalimentaria.org

Justícia Alimentària País Valencià és una ONG que defensa la sobirania alimentària buscant incidir no solament en l'àmbit educatiu sinó també en les polítiques alimentàries. Promou la transformació cap a un model més sostenible i just, tant mitjançant campanyes de sensibilització com assessorant les administracions públiques.

Caixa Fosca

www.caixafosca.com

Julia Reoyo i Sven Schwinning realitzen serveis fotogràfics i altres projectes creatius mitjançant el llenguatge audiovisual, la creació web, el disseny gràfic i editorial. Els apassiona especialment el retrat i el reportatge social. Aposten per tècniques tradicionals de fotografia com el col·lodió humit, reivindicant els orígens d'aquest art així com la cura i l'artesanària.

Carles Pons - Bosque Madre

www.bosquemadre.org

Carles Pons és expert en permacultura, editor i traductor de llibres sobre biologia de sòls i agricultura regenerativa. Forma part de l'associació Bosque Madre que promou mètodes de producció d'aliments connectats a la salut del sòl. Mitjançant cursos de formació, tallers i conferències, pretén difondre pràctiques lligades a la permacultura per a regenerar els camps i la nostra relació amb els sòls.

Cátedra Tierra Ciudadana

www.catedratiterraciudadana.blogspot.com

La Cátedra Tierra Ciudadana naix com a iniciativa d'un grup de professors, institucions i professionals de diferents àmbits vinculats a la Universitat Politècnica de València. És el resultat d'un procés d'acumulació d'experiències de formació i sensibilització de la ciutadania sobre temes vinculats amb l'agricultura, l'alimentació i el desenvolupament rural tant a nivell europeu com internacional.

Cristina Galiana

www.fb.com/colectivoarterra

Enginyera del medi natural i activista barrial-rural. És cofundadora del Col·lectiu Arterra per a l'agitació rural i reivindicació de la dissidència territorial i de gènere. A més de tenir horta i cabres, pintar estables i quadres, treballa a la Fundació Assut, dedicada a la recuperació de la memòria, per la transició agroecològica i la dinamització agrària a València.

Fundación Limne

www.limne.org/es/inicio

És una entitat sense ànim de lucre que es dedica a la restauració de rius, barrancs i aiguamolls a través d'acords de custòdia fluvial que promou la implicació de la societat civil en la conservació i millora del medi ambient. En l'actualitat gestiona el Centre d'Interpretació de la Natura de Quart de Poblet en què desenvolupa diferents activitats d'educació ambiental.

Hadriana Casla, El Cubo Verde

www.elcuboverde.org

www.culturarios.yolasite.com/red-difusa

Hadriana Casla és artista audiovisual i fotogràfa. A través dels seus treballs -col·laboratius i individuals- explora el potencial de les micro històries, aquelles que sorgeixen de la memòria col·lectiva i l'experiència quotidiana, i que contribueixen a la construcció d'un passat i un futur comú. Ha coordinat el documental col·laboratiu *Red Difusa*, en el context de la iniciativa *Culturarios* promoguda per El Cubo Verde, una xarxa informal que aglutina diferents projectes i espais d'art vinculats a entorns rurals a l'Estat espanyol.

Handshake Studio
www.handshake.fun

Jaime Sebastián i Rubén Montesinos treballen amb un èmfasi en el material imprès, dissenyen i executen publicacions, identitats gràfiques, webs, disseny d'embalatge, roba i fotografia. El seu estudi és també una plataforma per a la publicació de llibres i per a la divulgació a través d'esdeveniments, exposicions i xarrades. Centrant-se en la investigació visual i explorant els límits de les pràctiques editorials contemporànies, Handshake col·labora amb fotògrafs, dissenyadors i artistes per a crear projectes únics i experimentals.

Huertos Urbanos, Asociación de Vecinos de Benimaclot
www.huertosurbanosbenimaclot.org

Iniciativa comunitària de reapropiació i ús agrícola dels terrenys del PAI de Benimaclot, València. L'ús dels horts està destinat a l'oci i esbarjo dels veïns i veïnes del barri, que poden usar-los com a parcel·les de cultiu seguint els preceptes mínims de l'agricultura ecològica. Amb això busquen reivindicar els sabers de l'agricultura tradicional, promoure l'intercanvi intergeneracional i el respecte a les diferències.

La Cosecha
www.asociacionlacosecha.org

Productora audiovisual que entén la comunicació com una eina participativa per a la transformació social. Carlos Daniel Gomero i Alba Pascual Benlloch treballen amb diferents projectes vinculats al territori per a fer-los visibles, fer arribar els seus missatges i aconseguir generar un teixit comunitari, a través d'una comunicació dialògica i de l'acció proactiva. Busquen construir així nous codis, noves narratives i noves maneres de relacionar-nos entre els i les ciutadanes.

L'Animeta
www.lanimeta.wordpress.com

Associació per a l'agricultura ecològica situada a Quart de Poblet (València). Organitza activitats educatives, lúdiques i socials dirigides a diferents sectors de la població amb la finalitat de fomentar la participació de la ciutadania en la recuperació i manteniment d'una agricultura ecològica respectuosa amb el medi ambient. Defensa també la cultura agrària de l'horta valenciana a través de la creació d'una xarxa d'horts ecològics i una alternativa cultural i d'oci que fomenti la sobirania alimentària com a pilar bàsic de la sostenibilitat.

Esther Trelat - La Fermenteria De L'horta
www.lafermenteriadelhorta.com

Projecte de sobirania alimentària el centre de la qual és l'elaboració artesanal de fermentats vegetals sense pasteuritzar. No sols es dediquen a la producció, sinó que també fan accions d'educació i sensibilització. Utilitzen la fermentació com un procés amb funcions físiques i simbòliques que permet millorar en múltiples sentits. Per això fermentant vegetals locals sense pesticides i de xicotetes productores, generen un procés de fermentació social que millora el paisatge cultural.

Francisco Rubio - Lafundició
www.lafundicio.net

Cooperativa que impulsa processos col·lectius de creació cultural i construcció de coneixement. Situada a l'Hospitalet de Llobregat (Barcelona), el seu treball es basa en la col·laboració continuada amb diferents agents i organitzacions del territori. Entre els nombrosos projectes impulsats per la cooperativa està Les Cabasses, un espai agroecològic al Parc Agrari del Baix Llobregat i alhora un lloc de pensament que explora les relacions d'interdependència entre la producció material i la producció simbòlica, entenent que ambdues es determinen reciprocament.

La Repartidora
www.larepartidora.org

La Repartidora és un espai social i cultural situat a Benimaclot (València) per a la difusió, debat, formació i investigació d'alternatives socials, polítiques i econòmiques, des del pensament crític i els moviments socials, sobre la base de la radicalització democràtica, l'autogestió i l'autonomia de l'esfera social.

La Requincaillerie - Antoine Sicre, Sarah Clément i Axel Thomas
www.fb.com/requincaillerie

Associació francesa activa des de 2014. Organitza tallers participatius a l'aire lliure oberts a diferents públics per a experimentar amb tècniques do-it-yourself o fes-t'ho tu, que afavoreix l'intercanvi de sabers i l'aprenentatge cooperatiu. Promou la recuperació i reutilització de materials i eines de bricolatge, per a minimitzar l'impacte ambiental des de la lògica de l'economia circular i la reducció de residus.

Lola Raigón**www.upv.es/ficha-personal/MDRAIGON**

Doctora en enginyeria agrònoma per la Universitat Politècnica de València, catedràtica de l'àrea d'Edafologia i Química Agrícola. Professora a l'Escola Tècnica Superior d'Enginyeria Agronòmica i del Medi Natural (ETSEAMN). Pertany a la junta directiva de la Societat Espanyola d'Agricultura Ecològica, de la qual ha sigut també presidenta. Investiga sobre la biodiversitat i qualitat dels aliments ecològics enfront dels convencionals i el seu efecte sobre la salut.

Maria Montesino, La Ortiga Colectiva**www.maria-montesino.com****www.laortigacolectiva.net**

María Montesino és llicenciada en sociologia per la Universitat del País Basc, on actualment es troba realitzant la seua tesi doctoral sobre noves ruralitats, cultura i sobirania alimentària. Forma part de La Ortiga Colectiva, on codirigeix la revista d'art, literatura i pensament La Ortiga. Desenvolupa activitats culturals al medi rural des de l'any 2005. És productora agroecològica a la devesa La Lejuca, una ramaderia d'alta muntanya a la vall de Campo, a Cantàbria.

Natalia Castellanos**www.arrelaires.org****www.ahoresdara.com**

Natalia Castellanos és arquitecta i tècnica de dinamització local agroecològica. Ha col·laborat en projectes com ara el Banc de Terres de València o en l'anàlisi de les polítiques agroalimentàries locals des d'una perspectiva ecofeminista. També ha impulsat l'associació Arrelaires que treballa per a visibilitzar els sabers i pràctiques locals vinculades al territori, i el projecte A hores d'ara, un arxiu en progrés que documenta les accions dels moviments ciutadans en defensa de l'Horta en les últimes dècades.

Neus San Juan Pellicer**www.upv.es/ficha-personal/nsanjuan**

És enginyera agrònoma de formació i actualment catedràtica al Dep. de Tecnologia d'Aliments de la Universitat Politècnica de València. Va començar la seua activitat científica en línies d'investigació clàssiques en enginyeria de processos alimentaris i posteriorment ha treballat en anàlisi del cicle de vida (ACV) i petjada de carboni, ecoeficiència i desenvolupament d'indicadors de sostenibilitat, per a iniciar una nova línia d'investigació dins del grup Avaluació de petjada ambiental i sostenibilitat de sistemes agroalimentaris.

Viridian**www.viridianecoart.org**

Estela de Frutos i Chiara Sgaramella treballen des d'un enfocament híbrid, combinant la creació artística amb la investigació, la pedagogia crítica i la gestió cultural per a abordar qüestions relacionades amb la crisi ecosocial contemporània. Les seues propostes sovint presenten una vocació col·laborativa, articulant diferents sabers que s'entrecreuen donant lloc a noves fórmules i plantejaments amb enfocament transdisciplinar.

Vorasenda**www.fb.com/people/Vorasenda-Agroecologia**

Projecte d'agroecologia i agricultura sostinguda per la comunitat fa més de deu anys. Proveeix setmanalment més de 70 famílies, però la seua essència transcendeix la producció d'aliments, perquè la seua vocació és la transformació cultural des d'una mirada crítica. Recentment ha impulsat la creació de l'Alter, un bosc d'aliments i alhora un espai de trobada sociocultural a Carpesa.

Ximo Ortega - Cadascú**www.cadascu.com**

Cadascú dissenya i realitza construccions creatives en fusta seguint criteris de sostenibilitat, consum responsable i local. Prenent el reciclatge com a punt de partida per al procés creatiu, proposa formats originals per a idear nous significats i experiències estètiques. Els seus treballs destaquen per l'assemblatge sense visos i per l'ús de fusta recuperada que atorga un caràcter únic a cada peça.

Agraïments

Agroversitat és un projecte en evolució que es nodreix de les aportacions de diferents persones, col·lectius i entitats. Per això, volem donar les gràcies:

A tots els éssers vegetals, animals i minerals que ens sostenen i ens acompanyen.

A Xavier Luján i a tots els agricultors i agricultores que cuiden de l'Horta i ens alimenten diàriament amb els seus productes.

A les persones, associacions i col·lectius convidats que han enriquit els seminaris amb els seus coneixements i pràctiques.

A totes les persones que han oferit el seu treball i suport perquè aquest projecte iniciara la seua marxa i tinguera continuïtat. Un agraïment especial a: Sarah Clément, Antoine Sicre, Ximo Ortega, José Juan Martínez, Carla Rangel, Mayte Fornés, Silvia Sánchez Ruiz, Alfredo Guillamón, Francesc La Roca, Anna Muñoz, Maria Peredo, Domenico Giustino, Axel Thomas, Biram Ndow i als voluntaris i voluntàries de l'associació Per l'Horta que ens han ajudat en la construcció del bany sec.

Als qui han assistit a les sessions per la seua participació i retroalimentació.

Al Vicerectorat d'Art, Ciència, Tecnologia i Societat de la Universitat Politècnica de València per oferir els mitjans i el suport necessari per a donar continuïtat a *Agroversitat* en el context del programa de Residència d'Artista Càtedra Tierra Ciudadana, 2023.

A la Càtedra Tierra Ciudadana pel seu compromís amb la defensa de l'Horta des de l'àmbit acadèmic i per les seues generoses aportacions al projecte.

Al Consorci de Museus de la Comunitat Valenciana per donar suport a aquesta iniciativa en les seues diferents fases.

Al Departament d'Escultura de la Facultat de Belles arts Sant Carles per la col·laboració i el suport tècnic.

A Caixa Fosca, Handshake Studio i La Cosecha per ajudar-nos a documentar i compartir els processos de *Agroversitat*.

A les nostres famílies pel seu suport incondicional.

**Para seguir leyendo, inicie el
proceso de compra, click aquí**